

Narcís Sayrach, Sant Jordi: paraula i art

Poetes i artistes catalans
contemporanis

PRÒLEG

CARLES DUARTE I MONTSERRAT

Els pobles es configuren al llarg dels segles per la llengua i la cultura amb què s'identifiquen, pel paisatge que reconeixen com a propi, per les fites històriques que comparteixen, per l'univers simbòlic que els uneix...

Un dels referents més comuns entre els catalans és sant Jordi, un militar de l'època de Dioclecià martiritzat perquè es va negar a abjurar la fe cristiana, associat després a la llegenda de l'heroi que mata el drac per rescatar la princesa. Mite molt popular a Europa, l'any 1456 se'n va instaurar la festivitat a Catalunya i n'ha esdevingut patró com a exponent de coratge, de dignitat, de superació de les forces destructives, d'amor, d'espiritualitat, de cultura.

A la Diada de Sant Jordi, amb l'intercanvi de llibres i de roses, que és una mena de festa major de Catalunya, conflueixen la literatura i la sensibilitat, el coneixement i la bellesa.

Fill del prodigiós arquitecte Manuel Sayrach i Carreras, d'un talent immens i una dimensió intel·lectual insòlita, Narcís Sayrach i Fatjó dels Xiprers, atret poderosament per la figura de sant Jordi i apassionat pels valors que hi vinculem, es va convertir en un col·leccionista excepcional, incansable en la recerca de documents i testimonis jordians, i en un veritable erudit, com palesa la publicació

per la Generalitat l'any 2000 del seu magnífic llibre *El patró Sant Jordi. Història, llegenda, art*.

Però, més enllà de la seva labor experta, la seva devoció per aquest sant el va dur a impulsar l'associació Amics de Sant Jordi i a concebre durant més de vint anys una làmina que editava en ocasió del 23 d'abril i on aplegava un text i una obra d'art que s'inspiraven en sant Jordi i que habitualment eren creats especialment per a l'ocasió.

Hi van col·laborar poetes i artistes tan fonamentals, tan diversos i tan decisius com, entre els escriptors, Salvador Espriu, Joan Oliver "Pere Quart", Miquel Martí i Pol, Jordi Sarsanedas, Joan Perucho, Blai Bonet, Montserrat Abelló, Màrius Sampere, Olga Xirinacs, Joan Margarit, Narcís Comadira, Marta Pessarrodona, Pere Gimferrer... i, entre els pintors i escultors, Joan Rebull, Joan-Josep Tharrats, Josep Maria Subirachs, Montserrat Gudiol, Manuel Cusachs, Perejaume...

De vegades atribuïm una condició secundària dins l'obra creativa a la que és fruit d'un encàrrec i que podríem anomenar de circumstàncies, però és prou notori que algunes de les plasmacions més genials i impressionants de l'esperit humà, en el camp de la música, de la pintura, de l'escultura... tenen aquest origen. I també ho és la familiaritat amb sant Jordi, clau en el nostre imaginari col·lectiu, per a tots els autors implicats en aquesta meravellosa aventura que avui, gràcies a Pagès Editors i a la iniciativa del tot encertada de la família Sayrach, podem contemplar d'una manera íntegra, amb l'al·licient addicional de l'aportació inèdita de Marçal Font i Toni Benages, que confereix a aquesta publicació una dimensió no tan sols recopilatòria i històrica, sinó també del tot actual.

Em sembla indispensable afirmar joiosament que no ens trobem pas davant d'obres menors, sinó del fruit sempre exigent i de vegades veritablement sublim de l'enginy d'alguns dels nostres creadors amb més projecció dels darrers cinquanta anys.

La carpeta que teniu a les mans constitueix un autèntic tresor d'expressions, de la mà d'algunes de les nostres personalitats culturals més eminents, de la nostra manera de ser i de sentir.

Recuperant aquestes làmines precioses, reivindicuem el compromís indefallent de Narcís Sanyal amb el país i celebrem que la paraula poètica i el gest de l'art convergint il·luminin i enalteixin la nostra mirada sobre el món.

INTRODUCCIÓ

EULÀLIA SAYRACH I MUÑOZ DE MORALES

Benvolguts amics jordians,

En nom de la família d'en Narcís Sayrach, volia mirar d'explicar-vos l'essència del perquè el meu pare va admirar, estimar i venerar tant sant Jordi, i, de retruc, descobrir com era ell per dins. En Narcís va ser un home místic, com li va dir l'admirat amic Manuel Cusachs, en la darrera carta de comiat que li va adreçar.

Estimar va ser el motor de vida del meu pare i sant Jordi va ser el seu millor amic. Un veritable amic. Amb ell compartia tants ideals que va esdevenir el seu còmplice i el seu recer, i per tant va anar molt més enllà i va transcendir el personatge i la llegenda. Hi van connectar d'ànima a ànima. Per això no li agradava gens quan algú li qüestionava l'existència del sant. Hi ha una imatge del viatge a Síria dels meus pares l'any 2006, a Alep, molt borrosa —imagino que per l'emoció de la meva mare—, on se'l veu amb un gest solemne, profund, davant la tomba del sant. Va ser sens dubte un dels moments més commoguts de la seva vida. El seu comiat del sant amb qui se sentia més íntimament unit.

Però, per entendre-ho millor, cal anar a l'arrel dels seus orígens. Aquesta estimació tan gran, en realitat per tot el bell de la vida, i aquesta fe tan profunda i indefallent

que tenia, li venia del seu pare, l'arquitecte modernista i humanista, escriptor i filòsof de la llum, Manuel Sayrach i Carreras. A la seva mare, Montserrat Fatjó dels Xiprers, no la va conèixer, ja que morí quan ell tenia nou mesos. Tot i que va quedar orfe de pare als cinc anys, en va tenir prou per impregnar-se de l'essencial dels seus pares, tan extraordinaris, que, en tan poc temps, van ser capaços de transmetre-li uns valors de vida sòlids i perdurables que no el van abandonar mai més. Del seu pare va aprendre a estimar sempre Déu, la vida, la gent i els morts. Ell i els seus quatre germans, Miquel-Àngel, Manuel, Jaume-Patriç i Abelard van fer una pinya indestructible, malgrat les grans adversitats i dificultats que van afrontar. I en tots ells va arrelar la vessant artística i humanista del meu avi, que duem també, molt endins, d'alguna manera o altra, les generacions posteriors.

Aquí volia afegir una reflexió, arran de la mort dels meus pares. La pèrdua dels pares, com més primerenca és, més trista i aclaparadora. Però també he pogut veure, en els orfes que he conegut, sobretot en el meu pare i els seus germans, els meus oncles, com l'amor dels pares és etern i que fins i tot creix amb més força quan moren. El seu esperit vetlla per nosaltres i mira de compensar l'absència física. Alliberats de les limitacions mundanes, ens guien i estimen més que mai. Del dolor i de la tristesa, del que ens és a priori dolent, en surt felicitat, alegria, felicitat, goig de viure... Tot un reguitzell de coses bones que endolceixen el dolor i la tristesa que sempre ens acompanyen. Aquesta barreja per a mi és la plenitud. I em ve al cap un vers que he llegit aquests dies del llibre *Alba del vespre*, del nostre amic Carles Duarte: "La llàgrima és un estany de llum

i de dolor.” I hi estic d’acord també en l’ordre. La llum cal que mirem que vagi davant, sempre.

El meu pare, el petit dels cinc germans, de seguida va voler volar sol. Després de diverses i divertides aventures, com engegar del no-res una granja de gallines ponedores, va descobrir el món de les barriades. Se li va despertar una vocació, un anhel molt gran: ser al costat dels desfavorits. Mogut per la profunda fe heretada, va estudiar al seminari per esdevenir un capellà obrer. Perquè volia barrejar-se amb la gent, ser un més entre ells. Volia ajudar-los a aconseguir millores, a viure en condicions dignes. En el seu llibre *Quan tot estava per fer. Les Roquetes del Garraf* explica les vivències, inquietuds i dificultats d’aquests orígens. Allà, amb l’ajuda de tanta gent, i, d’una manera destacada, de la meva mare, van crear el Casal de Santa Eulàlia i la Comunitat de Veïns de les Roquetes. El casal no va ser una església. Va ser un punt de trobada de tots els veïns, fossin o no creients; va esdevenir una escola, una sala de reunions, una biblioteca, un lloc on aprendre català... tot allò que donava servei. El pare sempre els deia: “Tu estima i no hi pateixis, si hi creus o no, en Déu.” En aquella època, el meu pare ja estimava i col·leccionava Sant Jordis, i la Biblioteca Popular, la van inaugurar amb una exposició dedicada al sant.

Però va ser després, quan van haver de marxar de les Roquetes, quan sant Jordi va emergir amb tota la seva força, consolant-lo i donant-li recer. Amb la meva mare van compartir aquell projecte de vida i d’estimació a Jesús. Això els va unir. Però el seu amor no va ser entès per tothom, com tampoc per l’Església. El meu pare no va deixar mai de ser capellà, ni d’estimar Jesús, la seva

comunitat, la seva gent. Però no els va ser possible de continuar-hi. Aquell exili, aquell viure en diàspora que ell deia, va ser profundament dolorós per a tots dos. Van aguantar uns anys, però quan ja vam ser cinc a casa —els meus germans Francesc i Bernat i jo— van haver de fer un pensament i marxar cap a Barcelona, per tal de començar de nou, per buscar noves feines en un lloc on el seu passat no els suposés un entrebanc. I aquí és on sant Jordi agafà el “relleu” de Jesús, i el va acompanyar i va fer de pont entre la nova vida i allò que ell mai va deixar de ser: un cristià, un deixeble de Jesús.

Sant Jordi el va dur per tots els mons que ell estimava. No només físicament, que també. Va fer un munt de viatges, cercant-lo. Sobretot per Europa, però també a indrets més remots on el sant tenia una presència històrica destacada, com Capadòcia, Síria, Etiòpia o Athos. Allà on anava buscava tot el que estava relacionat amb el seu sant estimat. Però sobretot el dugué cap a mons més seus, més íntims, molt interiors. Sant Jordi sobretot va ser, com he esmentat, el pont que el va mantenir unit a Jesús i, per tant, als seus pares, que li havien transmès aquesta fe en Déu i en el més enllà; aquesta confiança en un retrobament posterior i etern. I que representava tots els ideals que havia heretat del seu pare i que podríem resumir en realitat en un de sol: estimar. Estimar la vida, la gent, la terra, la natura, l'art (“que es deu inspirar en ella” deia l'avi). Sant Jordi reunia totes les qualitats que el connectaven amb aquest món interior seu. Els valors com la fidelitat als ideals i als que estimes, el coratge, la dignitat, l'enteresa, la noblesa... Van ser dos amics fidels, el sant i el meu pare. I com la seva estimada Catalunya, van haver de ser coratjosos per matar tots els dracs que

els assetjaven. Tant els de fora, d'aquells que no entenen el que ets, com els de dintre, que tots tenim, també el meu pare. Però no va defallir a mirar de millorar sempre, a mirar d'estimar més i millor, a superar, amb una alegria pròpia dels grans savis enamorats de la vida, totes les dificultats, per grans que fossin. Sempre i fins al final. El pare sempre va ser capellà, perquè ho era de veritat, era el seu ésser més profund. Com Catalunya sempre serà Catalunya. Amb el seu testimoniatge ens va ensenyar que no es pot anar contra la natura, i que has de mantenir-te ferm i creure en tu mateix. No se't pot negar l'ésser, com no se't pot obligar a ser el que no ets, per molta llei, per molt dogma que digui el contrari. I sant Jordi sempre li va fer costat i el va animar a lluitar per ser i a no defallir. El pare va prendre-s'ho amb tanta devoció que va morir feliç i alegre, satisfet d'haver fet el camí que volia, i joiós de retrobar-se amb els seus, sobretot amb la seva estimada Pili, i els seus pares estimats i enyorats. I amb sant Jordi, és clar, de qui, de ben segur, ja en té un munt d'autògrafs.

Sant Jordi, a més, el va portar pel món de l'art i de la poesia, i, per tant, novament al seu pare. Va ser una amistat fecunda, la d'ell amb el sant, que va anar creixent i creixent amb noves amistats que formaven part d'aquest món tan ric. I aquí és quan arribem a aquesta edició, que tenim el goig d'oferir-vos. De tota la seva extensa col·lecció, aquesta és la part que ell més valorava. Perquè està conformada per obres d'amics poetes i artistes que, generosament, units en aquesta estimació contagiosa del meu pare, i agraïts de tanta admiració que ell els professava, van contribuir a enriquir-la i eixamplar-la, d'una manera totalment altruista. En aquesta tasca l'ajudaren tots els membres de l'associació Amics

de Sant Jordi. El nom ja ho diu tot: fer amics és el que més li agradava. Gràcies al sant va conèixer molta gent, com en Carles Duarte, el poeta que el va ajudar en la recerca d'altres autors, en Manuel Cusachs, un dels seus escultors predilectes i membre també de l'associació, l'Olga Xirinacs, la Concha Ibáñez, la Carme Riera, la Montserrat Abelló..., així com el seu gran amic jordià, en Josep Maria Subirachs, a qui va admirar profundament i amb qui va connectar i compartir una gran complicitat i molts treballs. Ell va estar sempre disposat a fer Sant Jordis per a la col·lecció, com per exemple el del logotip de l'associació que trobareu a la coberta. I una fita històrica de l'associació va ser promoure i aconseguir que es realitzés l'escultura de Sant Jordi d'en Subirachs al temple de la Sagrada Família. També valorem molt l'amistat sincera, profunda i fidel, i tot el reconeixement mutu que es van professar el meu pare amb el president Pujol, soci d'honor de l'associació.

Des d'aquí, en nom de la família, volem donar les gràcies a tots els amics jordians que han fet possible que ara puguem tenir a les mans aquesta obra. A tots els artistes i poetes, que en són els veritables autors, als membres de l'associació per ajudar el meu pare en la tasca de promoure el sant, a Pagès Editors per la seva disposició i encert en la present edició, i a en Carles Duarte, que ens ha ajudat tant, encoratjant-nos i orientant-nos, i prologant aquesta obra. Una amistat heretada del pare i que travessa generacions.

L'obra està conformada per la reedició de les làmines que ell encarregava i regalava als amics cada Diada de Sant Jordi, més la làmina d'enguany. Només hi ha un parèntesi als anys 2014 i 2015, atès que el 2013 va morir

la meva mare, i fer el llibre *Flor nascuda en terra erma*, sobre reflexions d'ella, el va absorbir totalment. En aquest període també va escriure *Converses escrites amb la Pili esposa estimada*, que són converses amb ella i amb Déu. Els demana que l'il·luminin amb el seu amor i, de fet, els ho agraeix, perquè sent que ho estan fent. En aquesta ocasió va ser Jesús qui va agafar el relleu al sant. És especialment emotiva la làmina del 2016, la de la seva darrera Diada de Sant Jordi, en què va trobar tan escaient l'escrit de Benguerel, des de l'exili, ja que creia que el dia de congregar-nos com a país ens havia arribat, i que ara tot dependrà de nosaltres. En aquest sentit volem agrair especialment l'aportació recent d'en Marçal Font, un altre amic poeta estimat, que em va regalar, sense jo haver-li-ho demanat, un poema jordià per al meu pare, el passat 11 de setembre, la primera Diada sense ell aquí entre nosaltres. Un gest que l'honora. I la d'en Toni Benages, que a través d'en Marçal ha accedit generosament a fer créixer aquesta col·lecció amb una nova làmina de sant Jordi 2018, fent-la més viva que mai. Aquesta col·lecció sembla que vol viure més enllà de nosaltres. Pressento que el meu pare i sant Jordi fan de les seves perquè així sigui! Ells perduren en nosaltres i en els qui ens succeiran.

Moltes gràcies a tots, també en nom del meu pare, que estarà joiós que valorem tant la seva tasca. Van ser moltes hores de dedicació, que feia sense esperar res a canvi, que feia per amor, amb convicció i devoció. Va treballar d'obrer tota la vida, fidel als seus ideals. I quan no estava a la feina, es dedicava plenament al sant, és a dir, al país i a l'art i la cultura. Aquí teniu la part més preuada del seu esforç. Us convidem a gaudir d'aquests meravellosos diàlegs entre amics jordians, entre artistes i poetes, entre l'art plàstic i l'art de la paraula.

- © del text: els autors corresponents, 2018
© de les il·lustracions: els autors corresponents, 2018
© del pròleg: Carles Duarte i Montserrat, 2018
© de la introducció: Eulàlia Sayrach i Muñoz de Morales, 2018
© de l'epíleg: Manuel Sayrach i Fatjó dels Xiprers, 2018

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2018
carrer Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat

Primera edició: abril de 2018

ISBN: 978-84-9975-970-8

DL L 372-2018

Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, S L

← imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.